

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 51 (1462) 18 СНЕЖНЯ 2019 г.

Першы мемарыяльны знак Янку Маўру за межамі Беларусі

У старажытнай стаўцы Балгары горадзе Пліска дзейнічае гісторычна-культурны комплекс "Двор кірыліцы". Яго ініцыяタрам і стваральнікам з'яўляецца белгарскі мецэнат Карэн Александраў. У дварыку ёсьць цэлая алея помнікаў пісьменнікам, якія пісалі на кірыліцы, сярод іх - белгарскія аўтары Йордан Йоўкаў, Аляксандр Тэадораў-Балан, Агоп Мелкян, пісьменнік з Арmenіі Леанід Гурунц, пісьменнік з Чачэнскай Рэспублікі Абузар Айдаміраў і іншыя. Нядаўна гэтую алею папоўніў бюст Янкі Купалы. Цікава, што Янка Купала не першы беларускі творца, які быў ушанаваны ў гісторычно-культурным комплексе "Двор кірыліцы". Некалькі год назад там з'явілася мемарыяльная дошка беларускаму дзіцячаму пісьмен-

Янка Маўр – Янка Маўр (Іван Міхайлавіч Фёдараў) (11.05.1883 – 3.08.1971)

Създател на беларуската литература за деца и юноши, основоположник на приключенския и научно-фантастичния жанр в произведения на младежка тематика ("Синът на водата")

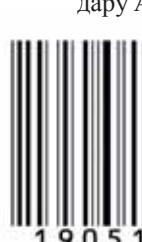
скулптор: Валерий Желязков

ніку Янку Маўру работы скульптора Валерия Желязкова. Гэта першы мемарыяльны знак пачынальніку беларускай дзіцячай літаратуры за межамі Рэспублікі Беларусь. Янка Маўр свае творы прысвячаў розным краінам, якія апісаваў з такой дакладнасцю, што

дзівіліся іх карэнныя жыхары і не маглі паверыць, што Маўр там ніколі не быў. Янка Маўр добра валаў мовай эсперанта, што дазваляла яму атрымліваць цікавыя матэрыялы для сваіх твораў і ліставацца з людзьмі з розных краін свету. Шчырая падзяка спадару Александру ад родных Янкі

Маўра за ўшанаванне памяці беларускага дзіцячага пісьменніка.

*Васіліна Міцкевіч,
праўнучка
Янкі Маўра і
Якуба Коласа.*

9 772073 703003

19051

У Браціславе адкрылі прыгожую шыльду Янкі Купалы

11 снежня ў сталіцы Славакіі Браціславе адбылося адкрыццё мемарыяльнай дошки ў гонар Янкі Купалы.

Памятны знак размешчаны ў будынку гатэля "Карлтан", у якім паэт спыняўся падчас візіту ў Чэхаславакію ў складзе дэлегацыі савецкіх журнаўстаў і пісьменнікаў у кастрычніку 1935 года.

Гэта быў першы прымы і не-пасрэдны беларуска-славацкі культурны контакт у навейшай гісторыі.

Праз 80 гадоў новае пакаленне дыпламатаў ад беларускай культуры і навукі выправілася ў падарожжа Купалавым маршрутам па славацкай зямлі, каб прадставіць Беларусь, а таксама даведацца, чым жыве сёння Славакія, адкрыць яе для сваіх суайчыннікаў. Менавіта падчас вандроўкі 2015 года нарадзілася ідэя ўшанаваць памяць беларускага Песняра на славацкай зямлі, якую падтрималі ў абедзвюх краінах.

Проект, ініцыятарам якога

быў Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, рэалізаваны ў рамках дзяржаўна-прыwatнага партнёрства на спонсарскія сродкі. Цырымонія адкрыцця прыйшла пры ўдзеле Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь у Славакіі Ігара Ляшчэні, дырэктара Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алены Ляшковіч, а таксама стваральніка мемарыяльнай дошки скульптара Паўла Вайніцкага, дзякуючы таленту якога класік беларускай літаратуры ўшанаваны ў Латвіі і Фінляндыі. Ва ўрачыстасці прынялі ўдзел прадстаўнікі Саюза славацкіх пісьменнікаў, у тым ліку паэты-перакладчыкі Яраслаў Рэнік і Марыян Серватка, які ў 2008-2013 быў Паслом Славакіі ў Беларусі; партнёры Купалаўскага музея з Літаратурнага і музычнага музея Дзяржаўнай навуковай бібліятэкі ў Банскай Быстрыцы;

уладальнік гатэля "Карлтан", падтрымаўшы беларускую культурную ініцыятыву.

kupala-museum.by.

Баранавіцкая арганізацыя ТБМ адзначыла сваё 30-годдзе

Баранавіцкія сябры Таварыства беларускай мовы адзначылі 30-годдзе стварэння арганізацыі. Каля 70 чалавек сабраліся ў Русінах для таго, каб у святочнай абстаноўцы падвесці вынікі, падзяліцца ўспамінамі, паслуছаць вершы і песні. Мерапрыемства пачалося з гімна "Магутны Божа". Затым з уступным словам выступіў госьць з Менска - ганаровы старшыня ТБМ, рэктар універсітэта імя Ніла Гілевіча Алег Трушай. Ён нагадаў пра тое, што ад ТБМ у свой час было вылучана 13 дэпутатаў у Вярхоўны савет, адным з іх быў Зянон Пазняк, і сотні - у абласці, гарадскі і раённы:

- Ёсьць нам чым ганарыща, ёсьць нам што ўспомніць. Мы адзінай грамадской арганізацыя,

якая мае сваю газету "Наша слова", свой моладзевы часопіс "Верасень". Маєм яшчэ адну газету "Новы час". У нас яшчэ ёсьць зборнікі, сайты і г.д.

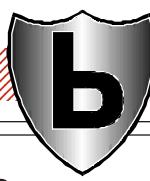
Стваральнікі ТБМ у Баранавічах настроены больш крытычна. Яны лічаць, што мэта арганізацыі па пашырэнні нацыянальнай самасвядомасці не выканана.

Па словах удзельнікаў свята, Таварыства для іх мае вялікае значэнне. Яно ўмацоўвае нацыянальную самасвядомасць. Ва ўмовах татальнай дзяржаўнай русіфікацыі не дае забыць, адкуль наша род.

Беларускае Радыё Рацыя.

(Працяг тэмы на ст. 2.)

Мікалай Падгайскі: Недастаткова ў нас ініцыятыўных людзей

У мінулыя выходныя Баранавіцкая філія Таварыства беларускай мовы адзначыла 30 год сваёй дзейнасці. Было шмат удзельнікаў, якія эмасцыйна гаварылі пра рост сваёй свядомасці пад упрывам Таварыства, прагучалі і крытычныя заўвагі. Падрабязней Радыё Рацыя пагаварыла з Мікалем Падгайскім, які раней узнаўчальваў філію:

РР: "Як вы ацэньваце работу Таварыства беларускай мовы за 30 гадоў?"

Мікалай Падгайскі: "30 гадоў - гэта такі аграмадны тэрмін, гэта такія многа зроблена, многа, магчымы, і не зроблена. А ўся праца была на энтузіазме з самага пачатку і да сённяшняга дня. Усё ж такі мова - гэта тое, што найбольш абядноўвае людзей, якія працуяць у гэтай арганізацыі. У цяжкія далёкія, амаль савецкія часы, было не проста людзям працаўцаў".

РР: "Але,наколькі я пачула з выступаў, таго ж Mixasя Bernata, што яны хадзілі і на прадпрыемствы і ў школы з лекцыямі, то-бок, свободна працаўалі з насельніцтвам. Я б сказала, што зараз умовы найбольш цяжкія".

Мікалай Падгайскі: "У гэтым сэнсе непараўнальная складанія. Пасля прыходу Лукашэнкі сітуацыя карэнна змянілася. І не толькі, што потым не маглі хадзіць па прадпрыемствах, а нават памяшканне папрасіць, напрыклад, бібліятэку, для правядзення мерапрыемства, гэта было не магчыма. Не давалі. Не давалі нідзе.

РР: I зараз таксама?

Мікалай Падгайскі: Цяпер амаль таксама. Але зараз у нас ёсьці дом, аднавілі, запусцілі яго ў эксплуатацыю. І цяпер нам лягчэй. Мы любое сур'ёзнае мерапрыемства можам праўесці ў гэтым доме. Хая цяпер у нас дружбы з уладай трохі болей. Таварыства цяпер займае спрэвай толькі Таварыства. Раней была і некаторая палітычная дзейнасць, некаторых сяброў з кіраўніцтва арганізацыі. Тады там былі свае складанасці, звязаныя ў многім з гэтым. Мне здаецца, каб чыста па пытаннях беларускай мовы, культуры Таварыства працаўала, у 2000-ых, пачатак - сярэдзіна 2000-ых, то лягчэй было, быў бы лепши кантакт з уладамі. Мы цяпер адмовіліся ад чыста палітычнай барапцьбы.

РР: "Вы адмовіліся, але не адчуваце, што гэта ўсё ж такі мінус вашай дзейнасці? Таму што гэта ж адраджэнская праца. Усяроўна, я думаю, угады вам не давяраюць".

Мікалай Падгайскі: "Канешне, улады, па-першое, не давяраюць. Улады насыцярожана адносяцца да нас. Але калі мы да іх звяртаемся, то заўсёды з намі паводзяць сябе карэктна чыноўнікі любога ўзроўню".

Радыё Рацыя.

Жыровіцкаму паэту і манаху - 80

16 снежня беларускаму паэту Зынчу (Алегу Бембелю), які жыве ў Жыровічах на Слонімічыні, споўнілася 80 гадоў з дня нараджэння.

Зынч - гэта той самы інак Мікалай, а цяпер - манах Іаан. Амаль чвэрць стагоддзя паэт Зынч жыве ў Жыровічах, пакінуўшы родны Менск, дзе нарадзіўся ў сям'і вядомага беларускага скульптара Андрэя Бембеля. У свой час Алег Бембель атрымаў добрую адукацыю. Скончыў Менскую музычнае вучылішча і Беларускую дзяржаўную кансерваторию па специяльнасці фартэпіяна. Працаўшы выкладчыкам музыкі ў Глыбокім і Менску. Вучыўся ў Інстытуце філасофіі і права АН БССР, працаўшы наукоўским супрацоўнікам гэтага ж інстытута. У 1985 годзе ў Лондане Зынч выдаў кнігу "Роднае слова і маральна-эстэтычны прагрэс". За гэта Алег Бембеля звольнілі з Інстытута філасофіі і права. У 1990-х гадах ён становіца актыўным удзельнікам беларускага нацыянальнага руху, друкуе свае вершы ў ЗША і Польшчы. Становіца сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі, працуе ў Нацыянальным навукова-даследчым цэнтры імя Францыска Скарыны. З 1996 года манах Іаан жыве ў Жыровічах. Па-ранейшаму піша вершы, выдае багаслоўскі лісток "Жыровіцкая абіцель", прымае ўдзел у грамадска-культурным жыцці Беларусі. З друку выходзяць яго кнігі вершай "Саната ростані", "Рэха малітвы", "Малітвы за Беларусь", "Між тэктанічных пліт...", "За мурам", "Крэсіва" і іншыя. Разам з пазам Алемес Клышкам свет пабачыў кнігі сумоўя "Жыровіцкая камяні",

"Шлях да Жыровічаў", "Жыровіцкая паствараль" і "Званіца", якія былі прысвечаны духоўнаму адрадженню Беларусі.

Шчыра вішнум паста Зынча і манаха Іаана з юбілем. Жадаєм яму здароўя і творчых поспехаў.

Барыс Баль,
Беларуское Радыё Рацыя.

100 гадоў з дня нараджэння першага старшыні Полацкага ТБМ

Усе ведаюць песню "Ручнікі" ("У суботу Янка ехаў ля ракі..."), хоць многія ліцаць яе фальклорным творам. Песня сапраўды стала народнай, настолькі прыжылася яна ў народзе, настолькі аказалася арганічнай і блізкай практычна ў кожнай беларускай сям'і. А між тым напісаў яе полацкі кампазітар Мікалай Пятренка на слоўы Веры Вярбы.

19 снежня спаўніеца 100 гадоў з дня нараджэння кампазітара і педагога Мікалая Макаравіча Пятренкі. Да гэтай даты Музей беларускага кнігадрукавання ў Полацку рыхтуе адмысловую выставу пад назвай "Па рацэ часу".

Палачане ліцаць гэтага чалавека сваім земляком, ганарацца сваім знаёмствам з ім, хоць нарадзіўся ён на Гомельшчыне, у вёсцы Барбароў Мазырскага раёна. Скончыў Менскі педагагічны інстытут (1940). З 1946 года працаўшы па розных установах народнай асветы: інспектарам Палескага аблана, намеснікам дырэктара Петрыкаўскага педвучылішча, выкладчы-

кам Лепельскага педвучылішча, старшим выхавальнікам Лепельскай школы-інтэрната, намеснікам дырэктора Ветрынскай школы-інтэрната. А з 1960 года Мікалай Пятренка звязаў свой лёс з Полацкім педагогічным вучылішчам, у якім і адпрацаў больш за 30 гадоў, выкладаючы беларускую мову і літаратуру. Пры гэтым ён пераклаў на беларускую мову трэы падручнікі для педвучылішчаў, склаў і выдаў дапаможнікі па беларускай мове для настаўнікаў "Практыкаванні з выбарачнымі адказамі", з'яўляеца аўтарам шэрагу праграм па беларускай мове для педвучылішчаў. Менавіта Мікалай Макаравіч стаў першым старшынём Полацкай суполкі ТБМ.

Не менш вядомы ён і як самадзейны кампазітар. Першую песню М. Пятренка напісаў яшчэ ў 1955 годзе - гэта была "Мядзеліца" на вершы Алеся Ставера. Сапраўдна ж прызнанне прышло да маладога кампазітара пасля песні "Ой, старонка мая ты лясная" на слова Анатоля Астрэйкі. Яна загучала па радыё, яе началі выконваць масташкія калектывы. Плённа супрацоўнічаў кампазітар з такімі вядомымі пастамі, як Пятрушэ Броўка, Пяцро Глебка, Пімен Панчанка, Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Сяргей Панізьнік, Навум Гальпяровіч, а таксама пісаў песні на слова полацкіх аўтараў Змітрака Куніцага, Надзеі Ярмак, Віктара Леанені ды іншых. Усяго за гады творчасці напісаў ён больш за 250 песен. Больш за дваццаць гадоў музычныя фразы з яго твораў былі па-

зыўнімі Полацкага аўяднанага радыёвяшчання.

Жыццё гэтага таленавітага чалавека не было прастым. Варта ўзгадаць вайну, цяжкае раненне, палон. Але не абыходзілі яго і ўзнагароды. Яшчэ ў 1966 годзе Мікалай Пятренка атрымаў званне Заслужанага настаўніка Беларусі, а ў 1995 годзе ён стаў Ганаровым грамадзянінам горада Полацка.

У фондах Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка захоўваецца даволі вялікая калекцыя матэрыялаў, звязаных з асобай Мікалая Пятренкі - яго рукапісы, дакументы, асабістыя рэчы, а таксама частка кніжнага збору.

Што можа найлепей характарызаваць чалавека - tym больш чалавека творчага - як яго бібліятэка. Сярод выданняў, перададзеных у фонды самім Мікалем Макаравічам, зборы твораў беларускіх пісьменнікаў (Івана Мележа, Максіма Гарэцкага, Змітрака Бядулі і інш.), шматлікія кнігі вершай і прозы сучасных яму аўтараў, фальклорныя зборнікі, дзіцячая літаратура, а таксама мноства кніг па мовазнаўстве, разнастайныя слоўнікі і даведнікі, музычныя зборнікі. Калекцыя стала каштоўнай часткай нашага кніжнага збору.

На выставе, якая пачынае сваю працу ў дзень нараджэння Мікалая Пятренкі - 19 снежня 2019 года, можна будзе паглядзець тия прадметы, якія найбольш ярка прадстаўляюць асобу таленавітага мастака.

Вера Ашуева,
вядучы навуковы супрацоўнік
Музея беларуск. кнігадрукавання.

Шаноўныя сябры!

Рэктарат універсітэта імя Ніла Гілевіча выказвае вялікую падзяку сп. Сяргею Мотузу, сп. Д. Леўшуну і сп. Генадзю Лойку з Менска, сп. Леаніду Ралько з Баранавічай, сп. Паўловіч, сп. В.А. Крачкоўскай, сп. Паўлу Кізіку, якія ў лістападзе і снежні даслалі нам свае ахвяраванні. Таксама выказвае вялікую падзяку грамадзянам, якія ахвяравалі ў нашу бібліятэку разнастайную неабходную для ўніверсітэта літаратуру.

Ахвяраваць на працу ўніверсітэта можна пералічыўшы сродкі на наступныя рахункі:

ААТ "Белінвестбанк" BLBBBY2X (BIC) на Універсітэт імя Ніла Гілевіча УНП: 193050167. Асноўны рахунак: BY49BLBB30150193050167001001.

Дабрачынны рахунак для ахвяравання: BY56BLBB31350193050167001001.

Таксама падтрымка ўніверсітэту можна праз сістэму АРІП (Разлік), інструкцыя ёсць па гэтай спасылцы https://tmb-mova.by/news_2214.html. Любая пытанні задавайце праз пошту nhuniversitet@gmail.com.

Вашыя грошы, у першую чаргу, пойдуть на аплату аренды офіса ўніверсітэта і закупку падручнікаў для будучых студэнтаў.

З павагай і ўдзячнасцю,

в.а. рэктара Алег Трусаў.

Радыё Рацыя.

(Працяг. Пачатак у пап. нумарах.)

* * *

На сядзібе музея - помнікі:
Чарадзе Усяславу, Міндоўгу і Вітауту,
І Францыску Скарыну,

* * *

Героям Грунвальдской бітвы,
Сапегу, Касцюшку,
Дзеячам БНР,

* * *

Удзельнікам Слуцкага збройнага чыну,
Наталлі Арсеньевай,
Улашчыку, Ермаловічу,

* * *

Бацьку і сыну Багдановічам,
Паэту-эмігранту Бярозку,
Ларысе Геніошу і самому Беламу.

* * *

На гарадскіх Стара-Дарожскіх могілках
На Белага Анатоля магіле -
Таксама выдатны помнік.

* * *

А па-за межамі музея
На беларускай зямлі
Памяць помнікамі ўшанавана.

* * *

У двары БДУ - помнікі
Еўфрасінні Полацкай
І Францыску Скарыну,

* * *

Міколу Гусоўскаму,
Васілю Ціпінскаму
І Сымону Буднаму.

* * *

Зноў жа помнік Скарыну
Стайць у вестыбуолі
Дома кнігі ў Менску,

* * *

А Кірылу Тураўскаму -
У епархіяльной управе -
У Філарэта.

* * *

На камені-валуне
Ушанавана памяць
роднай мовы абаронцаў:
Альгерда Абуховіча,

* * *

Янкі Купалы, Якуба Коласа,
Цёткі, Галубка Уладзіслава,
Быкова Васіля і сучаснікаў
Судніка, Сармант і іншых.

* * *

А ў Зэльве ля царквы,
Супраць дома Ларысы Геніошу
Стайць асвечаны помнік паэтцы-змагарцы.

* * *

А ў Маладзечне,
Не абліні, беларус,
Помнік незабыўнаму Ермаловічу.

* * *

У Халопенічах пастаўлены помнік
Адаму Багдановічу -
Навукоўцу і бацьку геніяльнага паэта.

* * *

А за межамі Беларусі - у Яраслаўлі
Увекавечана помнікам памяць
Чарадзея беларускай паэзіі - Багдановіча.

* * *

І як тут не ўзгадаць скульптараў

Светлай памяці незабыўнага Анатоля Яўхімавіча Белага

Трыяды Анатоля Белага

П-а-Э-М-а - Э-С-Э

Вакара, Лятуна, Платонава,
Голубева, Ін’кова, Адашкевіча,

Панцялеева, Прохарава,
Знакамітага Азгура,
Аляксандра Фінскага.

Пажыві яшчэ колькі гадоў,
Колькасць помнікаў беларускіх
у Беларусі і за мяжой
Павялічылася б намнога.

А як жа з помнікамі далей быць?!.
Няхай іх ставяць іншыя,
І Беламу няхай зладзяць які знак памяці!

IV

Дом Белых калісь быў домам для сваякоў,
Сёння ён, разбудаваны Анатолем Белым -
Увасабленне беларушчыны непаўторнай.

Дом бацькоўскі ў Старых Дарогах
Ператварыў ён у Луўр -
Музей Беларусі.

Ён доўга выношваў ідэю
І распачаў стварэнне музея,
Каб пасвяжэла паветра духоўнае Беларусі.

У холад не прастудзішся ў гэтым музеі,
Наадварот, сагрэешся
І душой, і целам.

У фарбах, каменнях, метале і інш...
Тут жыццё Беларусі прадстаўлена
На працягу яе гісторыі.

А табліца Мендзялеева
Не зразу адкрылася,
Так і музей Белага невыбухова паўстай.

Тут кожны экспанат -
Нібы крыло,
У палёт запрашае душу наведніка.

Тут безліч прасторы
Ва ўсе бакі
Беларусі.

І адначасова гэты музей -
Нібы абарончы рубеж
Беларушчыны.

Тут яскрава прадстаўлены
Падзеі на нашай зямлі,
І, вядома, асобы выбітныя.

Для свядомасці затуманенай
Тут кожны экспанат -
Нібы бліскавіца.

Гэты музей не проста паказвае,
Ён агітуе пераканаўча
За Беларусь.

Гэты музей - мінуламу помнік
І адначасова - дарога
У будучыню.

Беларус, хочаш парамантаваць сябе -
Спышайся ў Старыя Дарогі
У музей Анатоля Белага.

Ходзіш гэтым музеем -
І чуеш то голас жалейкі,
То голас трубы баявой.

Так, і музейная старажытнасць
Заўжды - навіна
Для наведніка кожнага.

Годна тримацца,
Не схіляць галаву пакорліва
І гэты музей навучае наведнікаў.

Мой дружка, ты ўсё стонгеш,
Перастаў захапляцца ўжо беларушчынай,
Дык з’езді ў музей ў Старыя Дарогі.

З’езді, з’езді - і пераканаешся,
На колькі трэба табе
Яшчэ расці і расці.

Хочаш душу сваю
Ў беларушчыне загартаваць,
Да ўсяго - з’езді ў мастацкі музей
у Старыя Дарогі.

Хочаш веды паглыбіць пра Бацькаўшчыну,
Едзь у Старыя Дарогі,
Да Белага едзь у музей.

Сябе адчуваеш ніякавата,
Калі беларус признаеца,
Што не пабываў у музее Белага.

Жадаеш у беларушчыну адчыніць браму -
Адчыні дзвёры ў мастацкі музей
Анатоля Белага.

Перад гэтай святыніяй Бацькаўшчыны
Ніякавеюць сягоння
Непрыяцелі беларушчыны.

Так, не саступіць
многім музеям дзяржаўным,
Таму гэты музей, безумоўна, мае права
Назвацца музеем народным.

Некаторыя мастакі

За гонар лічылі
Творы свае музею Белага ахвяраваць.

* * *

Наведаеш гэты музей -
І пыл за тваймі вушамі
Сам сабой пачынае знікаць.

* * *

Не шкада, што музей месціцца ў Дарогах;
Аматары гісторыі і мастацтва
Хай спазнаюць і глыбінку.

* * *

Чалавеча, хочаш сабе
На здзіўленне зрабіць падарунак -
З’езді ў Старыя Дарогі ў мастацкі музей!
Беларус, хочаш дарогу сваю ажывіць -
Наведай Старыя Дарогі -
Мастацкі музей Анатоля Белага.

* * *

Калі параўнасць Парыж і Старыя Дарогі,
Луўр і дзецінча Белага,
Дык нейкая адпаведнасць тут знайдзеца.

* * *

Выйдзеш з музея Белага і задумаешся,
Калі ж рэчаіснасць наша
Бел-чырвона-белаю будзе?!

* * *

І яшчэ калі выходзіш з музея Белага,
Адчуваеш, што штосьці
Плечы твае ўзрушае.

* * *

Выйдзеш з музея гэтага
І адчуваець пачынаеш, чаму ты такі,
Не такі, як многія герой-экспанаты.

* * *

Часам выйдзеш з музея такога,
І робіцца сумна,
Што люд навакольны
замшэлы абыходзіць яго.

* * *

А Карэн Сцюарт - паслannіца ЗША
З радасцю пасадзіла дрэва
На сядзібе музея Белага.

* * *

Не спяшаюцца многія ў гэты музей,
А той, хто яго наведвае,
Набывае статус асобы.

* * *

Чым болей наведнікаў
Мецьме музей,
Тым большы даход у яго
(бясплатны) будзе духоўны.

* * *

Але, як і ўсё матэрыяльнае,
І гэты музей патрабуе
Матэрыяльных затрат.

* * *

І нат разяваку любому
Заўжды будуць рады
У гэтым музее.

* * *

Многа кніжак у свеце пра Беларусь,
І сярод іх найвыразнейшая
Кніга водгукай аб музеі Белага.

* * *

Так, тая кніга водгукай
Ці не вербалны спачатку помнік
Спадару Анатолю Белагу?!

(Працяг у наступным нумары.)

Сяргей Панізьнік

На агледзінах творчасці Ілоны Барадулінай (18.07.1962 - 8.12.2019)

У двары дома, дзе жыў Уладзімір Караткевіч, 10 траўня 1968 года сабраліся вясёлыя творцы з многіх пасадаў Еўропы: сярод іх Алесь Барскі з Варшавы, Вацлаў Жыдліцкі з Прагі... Каля яго і прытулілася Ілонка Барадуліна, дачка Валянціна і Рыгора. Трымае ляльку-«беларусачку», якую падарыў мне на дзень нараджэння госьць з Прагі, а я, 26-гадовы юнак, перападарыў ляльку ў беларускіх строях 6-гадовому анёльчику Ілонцы.

У той дзень і пасля я збіраў фотаздымкі натхнёнага радаводнага твора Барадулінскага Суквецця. Чуў, як ускудлачыны гады Ілоны скакалі па філалагічных прыступках БДУ, перакульваліся на імператарскіх прыступках Ленінграда-Пецярбурга... Пішуць, што ў 2006 годзе ў Менску адбылася афіцыйная выставка мастакі Ілоны Барадулінай пад назвай "Плоскасць свабоды". Але - увага! У 2004 годзе выйшаў мой зборнік "Пры сувязчыні...", дзе апінуўся верш "Зъвеставальна скарбонка" з пазнакай: "На адкрыцці выставы Івонкі Сурвілы а Ілонкі Барадулінай у Менску. 2004 год". Прывячэнне далёкім гасцям, іх выставе ў Беларусі заканчваеща радкамі:

*Зъвеставальна скарбонка -
з-пад стырана.*

Тут Івонка, тут Ілонка,
тут - Вясна.
Беларусь - каля Канады
хараства...
Нам Дзень Волі не для звады, -
для Раства!

Наступная сустэрэча з Ілонай Барадулінай была амаль праз паўстагодзя - у сеціве. У траўні 2017 года яна мне на фэйсбукаўскай старонцы напісала:

"Паважаны спадар Сяргей, ішыра вітаю Вас з народзінам! Усяго самага найлепшага і добра Вам у жыцці! Я вельмі рада, што ў дзяяцінстве ведала такога іскраметнага і добрачылівага чалавека, як вы. Святла і незамутненага настрою і поспеху ва ўсім!"

Я часта адгукаўся на яе несупынныя ўрокі мастацкага імправізаторства, калі Ілонка ўвачавідкі стварала пачатак і працяг штораз новай творчай серы. Перасылаў ёй і некаторыя фотаздымкі. У студзені 2019 года - здымкі з Дома творчасці "Іслач" (верасень 1987 г.). Выпускніца БДУ наўзамен напісала мне пра Алега Антонавіча Лойку:

"Я яго так памятаю: незвычайнішы чалавек - ішыры, добры, прыцягальны. А слухаць яго было так, што час ляцеў як хвіліна.

Стара беларускую літаратуру ён выкладаў моцна! Мой бацька яго вельмі любіў, і я. Алег Лойка захопліваў сваёй адданасцю, ішырасцю. 20.01.2019."

І ў лютым месяцы новага

Ілонка Барадуліна, 1967 г.

года я не быў у спакоі: пазначаў прытульнымі радкамі кожныя новыя выявы нястомнай мастачкі. Доўга чакаць адказу не прыйшлося:

"Мне так прыемна, спадар Сяргей, што вы мяне бачыце ў маёй творчасці. Ілона. 17.02.2019 г."

А маё "напярэймы" было такім: *Я вельмі-вельмі зычу ўдачы ў працяг той бацькавай падачы. Рыгорка НАШ не быў лайдачы: рашэнні меў на ўсе задачы.*

А да перасланага Ілонцы здымка Рыгора Іванавіча далучыў такое прызнанне: *"Твой, Ілона, бацька - мой хросны бацька ў паэзіі. 18.05.2019 г."* Яна ведала, што адредагаваў на грамадскіх пачатках мой першы зборнік "Кастры Купалля" (1967). Ілона так адказала на мой пасыл:

"Дзякую, што Вы, спадар Сяргей - ёсць. Не жартую, калі я чытаю і бачу Вас на фотаздымках - у дзяяцінства вяртаюся. Вы былі самым добрым і моцным уражаннем майго дзяяцінства".

Перад мaim новым Днём нараджэння мастачка Ілона пераўасобілася ў сапраўднага лірыка:

"А Вы - Сяргей - у маёй дзіцячай памяці былі самым вялікім, шыкоўным і неверагодна асобынім, тонкім з ашалелым гумарам і радасцю жыцця. Вы былі - карацей кажучы - для мяне д'Артаньянам. Насамрэч і жансціны млелі ад вас, і я таксама, хоць і маленчка была. У маім дзяяцінстве Вы - Сяргей - былі самай вясёлай, добрай і адмысловай фарбай маёй памяці сярод сябровых майго бацькі. Так я запомніла".

Адразу вынырнуў экспромт пасля такога ўсплеску слоў. *Пасля малюнку ў калоны
Барадулінай Ілоны:
Каму дзвяцца, каму трацца...
Бо сама Ілона -
арліца!*

А 12 верасня 2019 г. свой тэматычны малюнак гэтая пташка вось як падпісала: *"Так и мы не знаем лицо следующего дня"*. Наўзаду прац два дні я пакінуў для

Ілоны надпіс:

*"На абліччы
творчыя ключы
падлічы, -
і створыца на плошчы
палац з каланчы!"*

Мо і незаслужана атрымаў водгук ад Ілоны, але ж выкаванне цікавай Асобы - гэта тасама «дакумент эпохі»:

"Дзякую, спадар Сяргей. Калі вас чытаю - адразу ў дзяцянства: так было добра, і вы былі адным з самых яркіх і цёплых аганных майго памяці. Я нават чую ваш голас і бачу вашу ўсмешку".

Такі сеанс касмічнай сувязі адбыўся ў мяне з далёкім Ізраілем 12 верасня 2019 года. І нечакана напаткала чорная вестка: 8 снежня 2019 года, адolateшы з анкалагічнай хваробай чуць больш 57-мі гадоў, Ілона - унучка Акуліны Андрэеўны, дачка Валянціны і Рыгора, мама Дамінікі Труцько, жонка Канстанціна Кліміна - перанеслася непамерклай душою ў зъвеставальнью скарбонку Нябесаў.

Хвалі Памяці
На ўспамін пра Ілону
Барадуліну

Маркоціць мяцеліца:
- Лета не вернецца...

А Памяць - мядзведзіца:

ходзіць па лесвіцах...

Знойдзе ў сутык.

Вунь і адтуліна...

Планета не дуліна:

ёсць Мацярык!

Там Барадуліна

Ілона - бабуліна,

Рыгора і Валі...

Мой там ускрык:

- Памяці хвали -

Ілоны каралі...

Мы доўга гулялі

як дзі-ва-кі...

Памяць не скралі

замкоў кулакі,

вякоў ветракі...

Знойдзе мядзведзіца,

дзе ёй пры-ле-ци-цица.

Мне з ёй прывецица

хвалі ракі.

Сяргей Панізьнік.
11.11.2019 г.

"КАЛЯНДАРНЫ" ГОД - якім ён быў для ўдзельнікаў нясыржской выдавецкай талакі?

Мінае год, які нясыржскія талакоўцы пражылі з календаром "Невядомая Нясыржчына". Гэта пятнадцаты каляндар вядомай сэрыі "Малаянчая Бацькаўшчына" і пяты - цалкам нясыржской тэматыкі. Апошняя два - "Самадзейны мастак Хведар Вініцкі" (2018) і "Невядомая Нясыржчына" (2019) - выдадзены на замову будучых каляндэрнікаў, якія не толькі пажадалі мець каляндар (часам і не адзін), але крэдытавалі яго выданне.

Старонкі своеасаблівага "гадавога гадзінніка" мала што дзень за днём адлічвалі дні, святы і даты - яны шмат каго паклікалі ў вандроўку па яшчэ не пабачанай дагэтуль, незнамай Нясыржчыне: пад малаянчымі фота, апроц тэксту, падаваліся звесткі, як найлепей праехаць, а калі трэба, - дзе замовіць экспкурсію.

Станіслава і Уладзіміра Валянцікі прыехалі да дуба з унучкай і не стамляліся паўтараць маленькай гарэзэ вечныя слова Кузьмы Чорнага: "Прывыкай да гэтага дрэва..."

Знайшлася сям'я, што цагам года наведала ўсе дванаццаць (!) малавядомых шырокай публіцы мясцін, якія словамі мастакай фатаграфіяй папулярызавалі і райлі пабачыць стваральнікі выдання. Гэта Адам Скачко з Гарадзея, яго дачка і зяць Вольга і Уладзімір Пасенаны, якія жывуць і працуяць у Менску, але шмат падарожнічаюць, аддаючы перавагу далёкім і блізкім ваколіцам Нясыржі.

Сярод дванаццаці каляндэрных цікавостак былі і Святадар Міхальская гара, і забыты стара-свецкі парк у Снове, і драўляная царква ў Кунасе, і зорны камень у Лявонавічах, але самым прыцягальнym стаўся дуб Якуб каля вёскі Казлы.

"Патрыярхам зялёй Нясыржчыны" любавалася актыўная ўдзельніца каляндэрнай талакі Алены Харлеман, калі разам з дачкой прыязджала ў летнія дні на радзіму з Германіі. Па яе словам, дрэў, незвычайных, адметных, ёй давялося пабачыць нямала дзе ў свеце, але такога, магутнага і моцнага ў камлі, сустракаць не выпадала.

Валянцін і Марыя Гладкія з Новых Навасёлак наведаліся ў гості да "дзеда Якуба" з унукамі Жэнікам. І таксама з каляндэрнай падказкі. На развітанні шасцігадовы хлопчык урачыста прамовіў дрэву словамі: "Патрыярхам зялёй Нясыржчыны" любавалася актыўная ўдзельніца каляндэрнай талакі Алены Харлеман, калі разам з дачкой прыязджала ў летнія дні на радзіму з Германіі. Па яе словам, дрэў, незвычайных, адметных, ёй давялося пабачыць нямала дзе ў свеце, але такога, магутнага і моцнага ў камлі, сустракаць не выпадала.

Валянцін і Марыя Гладкія з Новых Навасёлак наведаліся ў гості да "дзеда Якуба" з унукамі Жэнікам. І таксама з каляндэрнай падказкі. На развітанні шасцігадовы хлопчык урачыста прамовіў дрэву словамі: "Патрыярхам зялёй Нясыржчыны" любавалася актыўная ўдзельніца каляндэрнай талакі Алены Харлеман, калі разам з дачкой прыязджала ў летнія дні на радзіму з Германіі. Па яе словам, дрэў, незвычайных, адметных, ёй давялося пабачыць нямала дзе ў свеце, але такога, магутнага і моцнага ў камлі, сустракаць не выпадала.

Наталля Карчзуская, Нясырж.

* * *

А ў бліжэйшую суботу, 21 снежня, у раённым гісторычно-краязнаўчым музеі плануеца прэзентацыя наступнага каляндара сэрыі "Малаянчая Бацькаўшчына" на 2020 год. Новыя старонкі з плёнку чарговай талакі прысвечаны маляванкам, сабраным у адметную калекцыю краязнаўцам Наталляй Плаксай, а таксама (у арыгінальнім спалучэнні) - 120-годдзю паэта-земляка Уладзіміра Жылкі, яго знакавай паэтычнай спадчыне. У выданні шмат цікавых дат, памятных дзён і падказак месяца. Не кажучы пра галоўнае - чароўна-прыцягальны свет маляваных сюжэтаў. Вядоўцамі сяброўскага сумоўя будаць збіральнікі калекцыі Наталля Плакса ды заснавальнік і рэдактар сэрыі Валер Дранчук. Каму па дарозе, не прамінайце, заходзьце, усім будзем рады. Пачатак аб 11-й.

Святкаванне Каляд у Германії - нямецкія традыцыі і звычайі

Як немцы рыхтуюцца да Каляд.
Калядныя кірмашы ў Германії.
Калі святкуеца, графік працы.

Каб адчуць сапраўдную калядную атмасферу, адпраўляйцесь ў Германію перад Калядамі! Святкаванні тут праходзяць весела і з размахам. У немцаў адмысловае стаўленне да гэтага свята. Нямецкая калядная традыцыя гісторычна налічваеца не адну сотню гадоў. Як сёння адзначаюць Каляды ў Германіі?

Працоўны каляндар на Каляды ў Германіі

Пералік устаноўленых святочных непрацоўных дзён у розных землях (рэгіёнах) адразніваеца. Каляды ў Германіі - агульнанацыянальнае свята. У краіне 25 і 26 снежня з'яўляюцца непрацоўнымі днімі. Многія кампаніі і крамы цалкам спыняюцца і не працуеца з 25 па 31 снежня.

Святкаваць Каляды немцы пачынаюць на Күццю - 24 снежня. Яна не з'яўляеца афіцыйным выхадным. Але большасць крам і фірмаў на Күццю працуе да абеду. Гэта апошні шанец дакупіць падарункі блізкім і назапасіцца прауктамі.

Шкада, але большасць фірмаў паступова прыходзяць да варыянту 24 і 31 снежня адправіць працаўнікоў у прымусовы адпачынак, а офіс зачыніць.

Днём кампаніі, крамы і шапкі зачыняюцца, аўто раз'язджаютца па дамах, вуліцы пусцеюць, Германія заціхае ў прадчуванні чудаў. Наставае Святы Вечар (Heiligabend).

Як немцы ўпрыгожваюць жыллё перад Калядамі

Абмежавацца ўпрыгожваннем ёлкі на Каляды - не пра немцаў. Яны вельмі старана падыходзяць да дэкарыравання жылля.

Звычайна жыллё ўпрыгожваюць ужо напачатку снежня. Кладуць на стол прыгожы абрусы і хваёвы вянок, у вазу ставяць пару яловых галінак. На паліцах расстаўляюць фігуркі і свечкі.

Дамы ператвараюцца ў сапраўдную выставу калянднага дэкору. На дрэвах і дамах з'яўляюцца рознакаляровыя гірлянды, на дзвёры навешваюць вянкі, упрыгожаныя яркімі стужкамі. На падаконнікі ставяць хаткі, якія свяцяцца, развеслаюць драўляныя фігуркі. Шыбы распісваюць сняжынкамі, малюнкамі.

У нямецкіх крамах працаецца вялікае мноства разнастайных дэкараций, гірлянд, падвесак, статуэтак і іншых прыгожых штук для ўпрыгожвання вокаў. Самымі простымі з'яўляюцца розныя аплікацыі, якія трymаюцца і выдаляюцца з шыбы без следу. Такія ўпрыгожванні майструюцца і самастойна, хто ж не ведае, як выразаць сняжынкі? У Германіі да іх дадаюць анёлачкаў, зоркі і

званочки.

Знадворку падвешваюцца ліхтарыкі ў выглядзе велізарных зорак ці сняжынак. Платы, расліннасць у дверах, а парой і акантоўка даху аблытываюцца гірляндамі. На лужках выстаўляюцца папасвіцца аленяў і зайцоў, якія свяцяцца. У вокны хат па зіхатлівых усходах лезуць мігатлівія Дзяды Маразы Weihnachtsmann. Да Каляд усё дасягае апагею.

Біблейскія сюжэты

На гарадскіх пляцах, у дверах хат, вітрынах крам усталёўваюцца малаярнічыя батлейкі - Weihnachtskrippe. Яны ўзнаўляюць пячору, у якой нарадзіўся Ісус, з ясялямі і постацямі некаторых герояў Бібліі. У нямецкім жыллі выстаўленне Weihnachtskrippe - такі ж звычай, як і выстаўленне каляднай ёлкі.

Асноўныя калядныя колеры: чырвоны і зялёны. Такая калярова гама першапачаткова дыктавалася рэлігійным складнікам імпрэзы. Чырвоны - увасабленне крывы Хрыста, зялёны - веры і надзеі.

Зорка нямецкіх Каляд - Пуансеттія

Незвычайнае каляднае "ўпрыгожванне", якое сустракаецца ў хатах немцаў - кветка Пуансеттія, ці багатка найпрыгажэйшая. Яна не туліца на падаконніку ці ў куце, а займае самае ганаровае месца, часта - побач з калядным вянком. Пуансеттію завуць "Калядная зорка", за ярка-чырвоную верхнюю лісце, якія, нібы кветка, распускаюцца над зялённым ніжнім лісцем. Спалучэнне чырвона-зялёнага і прыгажосць хатнай кветкі зрабілі яго сучасным калядным знакам Германіі, хоць радзімай кветкі з'яўляеца Мексіка.

Калядныя традыцыі, якія захаваліся ў Германіі

Адвэнт паходзіць ад лацінскага "adventus", што азначае "прышэсце". Гэта назва перыяду перад Калядамі, якое было прынята ў хрысціян Каталіцкай царквы. Нямецкія Каляды сёння не маюць цеснай сувязі з рэлігійнымі канонамі. Але перадкалядны адвэнт захаваўся, і актыўна пераймаецца прадстаўнікамі іншых культур і нацый. Пачынаецца ён 1 снежня і доўжыцца да самых Каляд (25 снежня).

Яркімі аtryбутамі з'яўляюцца хваёвы вянок з 4 свечкамі і адвэнт-каляндр.

Adventskrantz - хваёвы вянок

Перадкалядны вянок, упрыгожаны хвойяй, шышкамі, кавалачкамі высушанага апельсіна, мішурой і яловымі галінкамі. У першую нядзелю Адвэнта запальвано адну свечку. У другі тыдзень павінны гарэць ужо дзве, і гэтак далей, да Каляд.

Адвэнт стварае адчуванне свята і дарыць пачуццё чакання каляднага чуду. Таму традыцыя так моцна ўкаранілася ў нямецкай культуре.

Каляндар з ласункамі

Ніводнае нямецкае дзіця не можа ўяўіць перыяд да наступлення Каляд без Adventskalender - дзіцячы каляндар з 24 акенцамі, якія трэба адкрываць па адным кожны дзень з 1 да 24 снежня.

Каляндны каляндар карыстаецца папулярнасцю не толькі ў дзіцячай, але і ў дарослых.

Дзень Святога Нікалауса

У перадкалядны перыяд немцы адзначаюць свята, якое чахаюць дзеткі, 6 снежня - der Nikolaus ist da. Ад імя святога Нікалауса дзіці атрымліваюць прэзенты ў дзень шанавання па царкоўным календары. Не трэба атаясамляць Нікалауса з нямецкім Дзедам Маразом (Weihnachtsmann), які прыходзіць у Каляды. А ўвечар, 5 снё

жня дзеці каля дзвярэй пакідаюць шкарпетку, начышчаны чаравік ці невялікі мяшок, каб Нікалаус паклаў туды цукеркі, мандарыны, слодычы і маленькія прэзенты.

Навагодняя ёлка ў Германії

Ну і, вядома ж, немагчыма ўяўіць Каляды ў Германіі без ялінкі! Калядная ёлка - у некаторых нямецкіх рэгіёнах яшчэ завуць Christbaum ці Tannenbaum - традыцыйны аtryбут святкавання Каляд і Новага года.

Паўстаў ён менавіта ў Германіі. Звычай упрыгожваець вечназялёнае дрэва на Каляды ўзнік у сярэднія вікі. Тады перад дзвярамі хрысціянскіх цэркваў разыгрывалі сцэну грэхападзення Адама і Евы і выгнання з раю на зямлю. Калі памятаецце, людзі паспытаці забароненага плоду і былі з гэта пакараны. Вось у ролі таго самага дрэва, з якога Адам сарваў забаронены плод, і выступала елка, з прывязанымі да галін чырвонымі яблыкамі.

Упрыгожаны ёлкі ўсталёўваюцца падчас правядзення свята не толькі ў нямецкіх хатах, але і на вуліцах, пляцах, у гандлёвых цэнтрах, рэстаранах. Дрэва упрыгожваюць разнастайнымі ёлачнымі цацкамі, свечкамі, гірляндамі і лямпачкамі. Верхавіну вянчае Віфліемская зорка ці анёлачак з залатымі крыламі.

А дома можна выкарыстоўваць і ядомыя ўпрыгожванні: хатнія печыва, арэхі і шакаладныя цукеркі. Адмысловым задавальненнем сям'ю з'яўляеца рабаванне такой "смачнай" ялінкі пасля свята.

Традыцыйна ёлка ўсталёўваецца ў цэнтры пакоя напярэдадні ці праама ў Күццю. Але штучныя ставяцца з пачаткам адвэнту.

Купля ёлкі ў Германії

Звычайна самыя танныя калядныя хвоі і ёлкі каштуюць 15€ за метр. Кошт залежыць ад якасці ігліцы і ад пароды. Асабліва пухнатыя - куды даражэй.

Прадаюцца ёлкі каля супермаркетаў. Прадавец дапамагае падабраць дрэва па вышыні, узоруно пухнатасці, ну і па кошце, зразумела.

Няма праблем замовіць ёлку і па інтэрнэце. Прыкладна пятая частка калядных дрэў Германіі купляеца менавіта так. Прыйгажуня дастаўляеца да дзвярэй па ўказанным адрасе ў зручны пакупнік час.

Важна! Пасля 25 снежня купіць навагоднюю ялінку не аtryбута. Калі адласці куплю да

30 снежня, давядзенца ехача ў звычайнную краму кветак і купляе жывую ў гаршку.

Прыбіраюць ёлку адразу пасля Новага Года. Звычайна даты выкідання калядных дрэў признаюцца на 2 ці 3 студзеня. Бюргеры выносяць ёлкі на вуліцу напярэдадні ўвечар, а раніцай смеяры прыбіраюць хвою з вуліц. Добрым тонам лічыцца прыматаць скотчам да верхавіны манетку ў 2€ - платы за ўборку!

Святкаванне Каляд

Каляды аддаляюцца ад рэлігійных вытокуў. Прайграванне сцэны нараджэння Хрыста з выкарыстаннем аб'ёмных постацяў - хутчэй даніна традыцыям. Служба ў царкве на Каляды перастала быць абавязковым аtryбутам свята. Апошнія апытанні паказалі - толькі 29% немцаў наведваюць калядныя службы.

Нямецкая Калядна лічаць галоўнымі святымі. Навагодняя ночь для немцаў - нагода для сустрэчы з сябрамі, моладзевых вечарынкам, паходу ў клуб ці рэстаран.

Каляды немцы святкуюць даволі ціха, стала. Збіраюцца сям'ямі, доўга сядзяць, ядуць, вядуть мірныя гутаркі, папіваюць віно.

Каляды ў Германіі - свята, якое збірае сям'ю за адным сталом. Нават падлеткі і моладзь адкладаюць справы і прысвячаюць час родным. Дух Каляд ахутвае ўсё вакол.

Святочны стол

Сучасныя немцы не прытрымываюцца старых традыцый адносна каляднага стала. Раней на стол ставілі 7-9 страў, сядрод якіх цэнтральнае месца займаў запечаны гусак з яблыкамі. Присутнічалі тушаная свініна і печеныя карп, квашаная капуста, агародніна рагу і пшанічная каша, прыпраўленая алеем, мёдам і макам.

Сёння меню адвольнае. Кожная нямецкая гаспадня імкненца сфармавае ўласную сямейную традыцыю ўпрыгожваюць калядны стол унікальнай фірмовай стравай, якая аtryмоўваеца лепш за ёсё.

Часцей смажаць калядных гусакоў і індыкоў. Замарожаныя тушкі птушак к пойдню Күцці адпраўляюцца супермаркетах немагчыма. На другім месцы па папулянасці кашкі.

На поўначы Германіі бюреры запякаюць карпаў.

Госці Германіі могуць паспытаць любыя стравы на шматлікіх кірмашах і калядных кірмашах.

На кожным стале ў Германіі ёсць традыцыйная калядная выпечка: штолен (рэзкі пірог з разынкамі, апельсінавай цэдрай, анісам, карыцай, міндалем і ромам), марцыпаны, печыва з каляднымі прадказаннямі.

Соня Шаўчэнка.

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

БАЛАДА ЯНКІ КУПАЛЫ
(7.07.1882-28.06.1942)

... Сябе забыць ці быць забытым?
Сябе забыць ці быць забытым
І ў лесвічны ляцець пралёт?
Прыступкі чорныя, як лёд,
Як лёс, які нас напаткаў...
Купала падаў і ўставаў,
І заставаўся, як наш свет,
Як той адвечны наш партрэт,
Які даўно не беражом,
Не разумеючы - жывём
Мы толькі з ім і родны дом
Не будзе знішчаны агнём,
Ні часам, ні якой бядой,
І сум размыеща вадой,
Што з неба весняга пральца,
І ўжо ніхто не пасмяеща
Ні з нас, ні з мілага нам краю,
Які ў нас быў, які мы маем
І будзем мець, як мей Купала.
Купала ёсць, і нам нямала,
Каб быць, тутэйша любіць,
Каб падаць і ўставаць, і жыць,
І заставацца, як наш свет,
Як той адвечны наш партрэт,
Які, нібыта Божы Храм,
Што звеку не належыць нам...

12.05.2002 г.

БАЛАДА ЯКУБА КОЛАСА
(3.11.1882-13.08.1956)

... Іду ізноў на пляц Якуба Коласа
Да постаці паэтавай, да голаса,

Які мне чуецца ў бярозавым лісці.
Да Коласа, як да Айчыны, мне ісці
І ведаць, што не ўсе шчэ мары ажылі
Пад родным небам на пакутнае зямлі,
Дзе нам з табою выпаў не найлепшы лёс.

Стаю, нібыта ў Храме, у святыне бяроз
І слухаю - Сымон-музыка грае нам
Пра Шлях, якім ісці, а мы ідзём да крам
І ўжо не думаем пра нашае жыццё.
Шуміць, як полымя нябеснае, лісцё,
І голас Коласа, нібыта крыж, над ім
І бачыцца, і чуецца, але - не ўсім:
"Мой родны кут, як ты мне мілы,
Забыць цябе не маю сілы..."

... Ідзеш і ты на пляц Якуба Коласа
Да постаці паэтавай, да голаса,
Які шчэ чуецца ў бярозавым лісці...

Да Коласа, як да Айчыны, нам ісці!
7.01.2002 г.

БАЛАДА СТАНІСЛАВА БУЛАК-
БАЛАХОВІЧА
(10.02.1883-10.05.1940)

Беларускага войска конніца
І сваім, і чужынцам помніца.
Кроў пралітая не змываецца,
Ды з крыві выплывае раніца,
Наша раніца, наша вечная,
Што пачата ад Шляху Млечнага,
Па якім зноў прыходзіць конніца,
Па якім і сягоння гоніца
За чужынцамі, што нязводзяцца
На зямлі, дзе ўсе з намі родняща,
Хто прыходзіць да нас не біцца...
Пыл за конніцай зноў клубіца,
І хаваецца ў пыле конніца,
А дарога яе не скончицца,
Бо наперадзе ты і раніца,
У якой Беларусь прачынаецца...

29.10.2008 г.

БАЛАДА ФРАНЦІШКА АЛЯХНОВІЧА
(9.03.1883-3.03.1944)

У Вільні ёсць твая магіла,
Але - у ёй цябе няма.
Айчына, дзе дзіця згубіла?..
... Зноў вінаватая зіма,
Вайны пажар, і мы з табою,
Што ля пустой магілы зноў

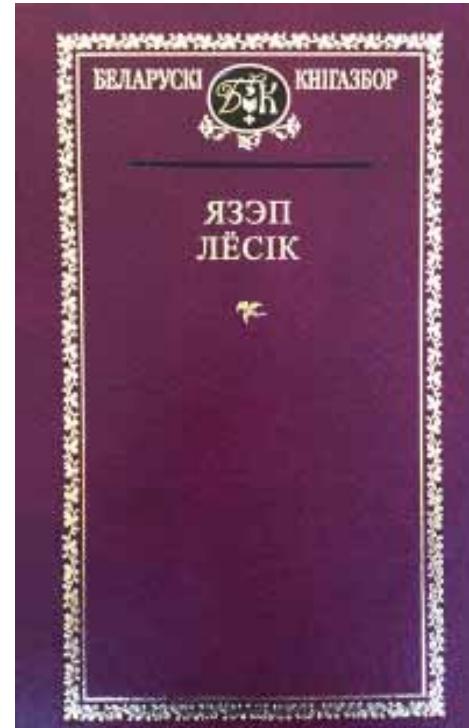
Стайм, як свечкі, і журбою,
Нібы агнём, сваю любоў
Высвечаем. Цябе ж няма,
Але ты ёсць, як ёсць магіла,
Як ёсць Айчына, ёсць турма
І воля, што цябе любіла.
І ты любіў, так, як тварыў
Наш свет, дзе нам з табою
Ёсць месца, як траве ў двары
Халоднай, ды сваёй вясною,
Што прыйдзе зноў, як мы прыйшли
У Вільні да тваёй магілы...

4.08.2005 г.

БАЛАДА ЯЗЭПА ЛЁСІКА
(6.11.1883-1.04.1940)

Нявольны зноў. Няма ў цябе краіны,
Бо з воляю краіну адабралі.
І родны край - самотныя руіны,
Што скрэз травой чужой пазарасталі -
Далёка, як далёка наша воля,
Якую сніш ты і жывеш якою...

Чужая мова і чужое поле,
Дзе вецер звар'яцэлы прад турмою

Лятае, і табе ў турме здаецца,
Што нават вецер над тобой смяеца,
Бо ўсё дарэмна. Толькі ж недарэмна
Усё было, і вольным краі наш будзе,
Бо ёсць наш край, і ёсць, і будуць людзі,
Што любяць волю, а яна ўзаемна
Іх любіць, і таму твая краіна
Паўстане, нібы крык святы, з руінай,
Бо ты ў ёй жыў, бо ёю жыў і мову
У сэрцы нёс - дзяржаўнасці аснову, -
Каб кожны дзень, які пасля пачнеца,
Быў беларускім, нібы беларуса сэрца...

30.09.2007 г.

БАЛАДА ВАЦЛАВА ЛАСТОЎСКАГА
(8.11.1883-23.01.1938)

Дзень адыдзе ў небыццё
Па чырвонах кветках смерці.
Верыць жа табе ў жыццё
І казаць народу: "Верце!"

І на вулках нашай Вільні
Бачыць волю праз гады,
І праз турмы, і клады,
Бачыць залаты наш час,
Дзе наш Бог пачуе нас,
Бо сваё мы скажам слова:
"Мы народ, і ў нас ёсць мова,
Ёсць адвечная Айчына,
А вакол яе - чужына..."

І ляціць у сэрца куля
Па загаду: "Расстраляць!"

І пакуль яна ляціць
Вечнасць будзеш ты збіраць,
Каб радзінным словам жыць,
Каб ісці ў світанне наша
І цяпліць свягло для нас.

"Ён - нацдэм!" - бязродны кажа,
"Ён - змагар!" - нам кажа час,
Што пачаўся ў родным краі,
Дзе заўжды чужынцаў зграі,
Дзе заўжды нас вельмі мала.
Толькі годнасьць не прапала!

.....
Век адыдзе ў небыццё,
Ды не скончыцца жыццё.

6.10.1993 г.

(Працяг у наступным нумары.)

РАЗВІЩЁ ЭТНАТУРЫЗМУ - АСНОВА ЗАХАВАНЯ КУЛЬТУРЫ

Даследуючы пласт культурнай спадчыны сваіго народа, сучаснае грамадства не заўсёды выучвае ўздзейнне на чалавека сілы этнічнай спадчыны, якая ўтрымлівае традыцыйную рэгулятары паводзін людзей, што асабліва важна ў мірным сусіданні прыгранічных рэгіёнаў. Таму такая з'ява як рэгіянальная этнічная культура ў яе прыродным акружэнні можа стаць невычэрпнай культуралагічнай крыніцай.

Праект "Умацаванне самабытнасці сельскіх раёнаў шляхам развіцця традыцыйных рамёств і турызму" ў рамках Программы трансграничнага супрацоўніцтва Латвія -Літва - Беларусь Еўрапейскага інструмента супадствія на 2014-2020 гг. пад кароткай назвай "Вёска - крыніца культуры" накіраваны на раскрыццё турыстычнага патэнцыялу сельскіх прыгранічных тэрыторый без меж праз вывучэнне спадчыны, які аб'ядноўвае літоўскі і беларускі народы.

Адным з важных этапаў гэтага праекта з'яўляючыся экспедыцыйныя мерапрыемствы і палявія этнографічныя даследаванні, якія праведзены ў жніўні-верасні 2019 года на тэрыторыі Лідскага і Воранаўскага раёнаў Гарадзенскай вобласці (былы Лідскі павет) Беларусі, у Вільнюскім рэгіёне, Шальчынінскім раёне, г. Тракай, в. Рыкантай Тракайскага раёна Літвы. Удзельнікі праекта пададзілі сумесныя палявія даследаванні па вывучэнні сацыяльных з'ёў на прыгранічных тэрыторыях методам назірання за дзеяньні людзей у рэзальных жыццёвых умовах і сродкам асабістай гутаркі з беларусамі і літоўцамі.

Пошукавыя даследаванні мелі апісальныя харктыры з выкарыстаннем аўдый-візуальнага раду з мэтай фарміравання базы дадзеных, якія стане асновай агульнастапнай інфармацыі ў інфакіёску для любога карыстальніка турыстычнымі прадуктамі.

Група спецыялістаў ў экспедыціі падчас сумеснай працы на мясцовых прымяніла маршрутныя "лінейныя" выезды ў прыгранічны Воранаўскі раён Гарадзенскай вобласці, па тэрыторыі Тарноўскага сельскага савета Лідскага раёна, кругавы маршрут па вёсках Ваверскага сельскага савета, куставыя кароткачасовыя выезды ў навакольныя вёскі з вяртаннем на "базы" літоўскіх партнёраў у шматфункцияльны ўніверсальны цэнтр в. Рыкантай Тракайскага раёна і ў адміністрацію рэгіянальнага парку Нярыс для рэалізацыі мэт праекта Беларусі і Літвы.

Група спецыялістаў у складзе якой давялося мне працаўца, займаўся комплексным даследаваннем народнага побыту, будовы і ўпрыгожвання традыцыйнай сялянскай і панской хаты, будовы гаспадарчага двара, вывучала некаторыя віды рамёств, у тэарэтичным і практычным плане. Праязджаючы па загадзі складзеных маршрутах праз малыя і вялікія вёскі, што раскінуліся па абодва бакі мяжы, удзельнікі экспедыцыі вырашалі наступныя задачы:

- выявіць мастацкія адметнасці і лакальныя своеасаблівасці тканых узору;
- прасачыць агульную карціну семантычнай дынамікі выявы хаты (сядзібы) ў беларускай і літоўскай поўнавості;

- вызначыць рэальныя магчымасці і методы працы традыцыйных рамёств (ткацтва і дрэваапрацоўка) абедзвюх краін;
- намеціц асноўныя шляхі і накірункі развіцця рэгіянальнага турызму без меж.

Аб'ектам даследавання, у адпаведнасці з мэтамі і задачамі праекта "Вёска - крыніца культуры", з'яўляліся вырабы народнага ткацтва і іх аўтары, традыцыйнае рамяство разыбы па дрэве ў мінульы часы Беларусі і Літвы, а таксама творчасць сучасных майстроў. З захаваных узору ткацтва, што быў знойдзены спецыялістамі, найбольш раннія адносяцца да пачатку 20-х гадоў ХХ ст. Асноўная колькасць артэфактаў датуеца сярэдзінай ХХ ст.

Вядомыя фальклорныя і гістарычныя крыніцы дазваляюць звязнуцца і да больш ранніх перыядоў узімкення дадзеных відаў народнага мастацтва для выяўлення заканамернасці ў развіціі і існаванні ў прыгранічных рэгіёнах. Пытанні тэхнолагіі, семантыкі арнаменту, матыву арэала дэкору дэталёвага даследавання зацярплюць толькі ў той ступені, у якой гэта неабходна для расчэння асноўных задач практычнай часткі дадзенага праекта: складанне метадычнага дапаможніка і стварэнне традыцыйнага строя Лідскага рэгіёна.

Этнографічныя экспедыцыі на прыгранічных тэрыторыях Беларусі і Літвы выяўляюць адзінага (па абодва бакі мяжы паміж краінамі) этнічныя аспекты з нацыянальнымі рысамі, асаблівасцямі і навізной.

Канчатковай мэтай праекта з'яўляецца пошук новых спосабаў трансляцыі традыцыйнай культуры для самай шматлікай катэгорыі атрымальных турыстаў: уязнога і ўнутранага турыстычных патокаў. Маршруты паломніцкага, настальгічнага, этнічнага і транзітнага пазнавальнага турызму будуць пракладзены па прыгранічных раёнах Беларусі і Літвы.

Зборны партрэт турыста на такім маршруце ўяўляеца наступным чынам: эканамічна атрымальная людзі ва ўзросце 24 - 45 гадоў (магчыма, з дзецімі), ва ўзросце 45 - 65 гадоў (без дзяцей або з унукамі).

Мяркую, што асаблівую ўвагу вартва звярнуць на катэгорыю турыстаў, якія мае на мэце працяг разнабаковага развіцця дадзенага праекта. Гэта катэгорыя навуковага турызму - вельмі папулярнага і прыбытовага ў краінах Еўропы і абыслютна не запатрабаванага, у прыватнасці, у Беларусі. Дадзены від турызму можна класіфікаць як від, які ажыццяўляецца з пэўнымі мэтамі:

- з мэтай прафесійных даследаванняў, якія будуць цікавымі для навукі. Напрыклад, для вывучэння гістарычнай і культурнай спадчыны Вялікага Княства Літоўскага і іншых перыядоў. Падобны даследаванні ўяўляюць сабою тыя ж экспедыцыі, палявія практикі, але ўжо з выкарыстаннем напрацаўных падчас рэалізацыі праекта матэрыялаў.

Прыядзенні розных канферэнций, семінараў і г.д. Навукова-пазнавальны турызм можна сумясіць з дзяловым турызмам, што прынясе пэўныя прыбытак.

- з практычнымі і навучальными мэтамі для студэнтаў. Напры-

клад, этнографічныя, гістарычныя практикі;

- для шырокага кола людзей з мэтай знаёмства з ужо вядомымі навуковыми даследаваннямі, унікальнасцю і гісторыка-культурнай спадчынай. Напрыклад, вандраванне з мэтай інтар'ювання ў этнавёсках Літвы.

У аснове гэтага віду турызму ляжыць багатая экспкурсійная праграма, шматварыянтнасць якой у стане працаванаваць дадзены праект. Навукова-пазнавальныя мэты могуць спалучацца з мэтай адпачынку ўдзельнікаў. Напрыклад, маляўнічая тэрыторыя парку Нярыс і парку Дзевянішкіслі, незвычайнай радыядлоўцаў на беларускім баку р. Нёман у межах в. Дакудава Лідскага раёна Гродзенскай вобласці, біялагічны заказнік Дакудаўцаў і традыцый. Практична ва ўсіх рытуалах прыроды паўстает перад намі, як жывая істота.

Напрыклад, вялікае ўражанне зрабіла на мяне наведванне вёсак Лідскага раёна Мігуны, Серафімы, Бабры, якія захавалі сваю першародную цэласнасць.

Для развіцця навукова-пазнавальнага турызму мае вялікае значэнне "куставы" прынцып планавання маршрутаў, які прадугледжвае стварэнне паблізу галоўнага аб'екта (майстэрні) па ткацтве ў вёсцы Ганчары Гарадзенскай вобласці ці майстэрні па апрацоўцы драўніны ў в. Рыкантай у Літве) турысцкай цікавасці да дадатковых аб'ектаў наведвання. Гэта экспазіцыі цэнтра народнай творчасці ў г. Ліда і Нацыянальнага культурнага цэнтра Літвы ў г. Вільнюсе.

Упрыгожаць і напоўніць маршрут мясцовымі каларытамі дадатковыя аб'екты для наведвання, якія павінны функцыянальна адпавядаць асноўнаму аб'екту турысцкай цікавасці, быць даступнымі для турыстаў і ў той жа час не парушаць характар практычнага асяроддзя.

Прыведзеныя вышэй прыклады аб'ектаў г. Ліды і в. Рыкантай з'яўляюць сябе выдатнай ілюстрацыяй беражлівага і прафесійнага стаўлення да этнакультуры. У гістарычных гарадах Ліда і Вільнюс магчымы фарміраванне культурна-турысцкіх зон, якія ўключаютць аб'екты турысцкай цікавасці, прадстаяўляюць поўны комплекс паслуг як турыстам (пражыванне, сілкаванне, забаўкі, даведкава-інфармацыйнае абслугоўванне і г. д.), так і мясцовым жыхарами.

Мяркую, што ў рамках развіцця дадзенага праекта вартва звярнуць на то, што жыхары адной краіны, як правіла, выяўляюць цікавасць да сістэмы адукациі іншай краіны. Тому ўстановы адукациі Гарадзенскай вобласці і рэгіёна Літвы таксама могуць стаць істотнымі прыбавімі элементамі культуры ў выніку рэалізацыі дадзенага праекта. Напрыклад, сярэдняя школа з вывучэннем літоўскай мовы ў в. Пеляса Воранаўскага раёна (некалі Лідскага павета).

Не менш важны іншы волыт єўрапейскіх краін (напрыклад, Польшчы), які ў Гарадзенскай вобласці зусім не выкарыстоўваецца: сумежныя арганізацыі (або арганізацыі ўдзельнікі дадзенага праекта) могуць аказваць розныя паслугі навуковым таварыстvам і аўяднанням. Правядзенне разавых сустрэч, семінараў, мерапрыемстваў, якія забяспечваюць атрыманне навуковай інфармацыі, наведванне аб'ектаў этнакультуры па маршрутах, распрацаваных падчас

рэалізацыі дадзенага праекта.

Дапускаю, што будуць карыстніца попытам, перш за ёсць, спецыялізаваныя паездкі ў далёкія вёскі, якія арганізоўваліся б, напрыклад, для "шукальнікай прыгод", тых, для каго некранутая прырода - прадмет бясконцай цікавасці; знаўцаў узору народнай мастицкай творчасці і фальклору. Прырода нашых краін-суседзяў прыгожая і замілавальная. Пушчы змяняюцца бязмежнымі палямі, а лістэркі аэру - бліскучымі стужкамі рэк. Продкі нашы спрадвеку любілі і шанавалі сваю прыроду, таму да наших часоў дайшла вялікая колькасць абраадаў і традыцый. Практична ва ўсіх рытуалах прырода паўстает перад намі, як жывая істота.

Напрыклад, вялікае ўражанне зрабіла на мяне наведванне вёсак Лідскага раёна Гарадзенскай вобласці, мяркую, "разыначак" некранутай прыроды і прыгод (у добрым сэнсе гэтага слова) пакуль яшчэ звышдасткава. Узяць, да прыкладу, пошук тэрыторый згубленага Дубровенскага палаца Вайдылы ці візіты да легендарных камянёў-шашоў, камянёў-краўцоў, камянёў-следавікоў, паездкі да спадчынных ткачых вёскі Збліны, на маралавую ферму ў аддаленай вёсцы Леснікі. Усё гэта патэнцыяльная аб'екты ў Лідскім раёне Гарадзенскай вобласці. Падобныя рэсурсы могуць і павінны быць дэзвінчаны ў інавацыйных турысцічных дадатковых маршрутах на аснове праекта "Вёска - крыніца культуры".

На тэрыторыі Лідскага раёна Гарадзенскай вобласці, мяркую, "разыначак" некранутай прыроды і прыгод (у добрым сэнсе гэтага слова) пакуль яшчэ звышдасткава. Па тэрыторыі Гарадзенскай вобласці, мяркую, "разыначак" некранутай прыроды і прыгод (у добрым сэнсе гэтага слова) пакуль яшчэ звышдасткава. Узяць, да прыкладу, пошук тэрыторый згубленага Дубровенскага палаца Вайдылы ці візіты да легендарных камянёў-шашоў, камянёў-краўцоў, камянёў-следавікоў, паездкі да спадчынных ткачых вёскі Збліны, на маралавую ферму ў аддаленай вёсцы Леснікі. Усё гэта патэнцыяльная аб'екты ў Лідскім раёне Гарадзенскай вобласці. Падобныя рэсурсы могуць і павінны быць дэзвінчаны ў інавацыйных турысцічных дадатковых маршрутах на аснове праекта "Вёска - крыніца культуры".

Паўтаруся, лічачы, што адмысловую ўвагу вартва надаць навуковому турызму. Паняцце гэтага адносна новае. Навізна заключаецца ў тым, што менавіта сёння, на нашых вачах, гэты від турызму можа перастаць быць экзотыкай і стаць прадметам разумнага рынкавага авароту паміж дзвінчымі краінамі-суседзямі ў рамках бязвізавага заходжання.

У цэлым, Лідскі раён Гарадзенскай вобласці валодае ўнікальнымі рэсурсамі для навуковага турызму:

- развітай сістэмай навуковых даследаванняў у самых шырокіх абласцях, сканцэнтраваннем якіх з'яўляецца Беларуская акадэмія навук (БАН); заходжанне на тэрыторыі рэалізацыі праекта дзяржавайнай установы "Лідскі гісторыка-мастакскі музей" з яго фондамі і базай напрацаўнага краязнаўчага матэрыялю.

- маляўнічымі прыроднымі ландшафтамі;
- адпаведнай колькасцю пазнаграфічнаму цікавых вялікіх і малых вёсак гістарычнай тэрыторыі Лідскага павета;

<ul style="

Лістападаўская вандроўка на радзіму Адама Міцкевіча

У нашай сям'і з пакалення ў пакаленне, магчыма, на генным узроўні перадаеца цяга да падарожжаў, да краязнаўства. Мой дзед па мацярынскай лініі яшчэ ў 30-х гадах 20-га стагоддзя некалькі разоў сплаўляў плты па Нёмане ад Любчы аж у Прусію. Так, гэта быў спосаб зарабіць гроши. Але на самай справе - месячнае воднае падарожжа ў спартанскіх умовах. Пазней ужо мой бацька пешшу і на ровары абышоў і аб'ехаў усю Наваградчыну.

Генія вандроўніка перадаіся і мне, а пасля і мaim дзецям, якіх мы з жонкай бралі ў водныя паходы з ранняга дзяцінства, у 3-4 гадовыі узросце. Цяпер сын штогод летам па некалькі разоў выязджае з сям'ёй у Ліпічанску пушчу, выбіраючы для бівака прыгожыя, глухія месцы на берагах Шчары ці Нёмана. А там і вогнішча, і рыбалка, і купанне, і радыяльная пешая выхады па грыбы і ягады, да месцаў дыслакацыі партызанскіх атрадаў, расказы пра герайчнае мінулае ляснога краю ад старэйших жыхароў пушчанскіх вёскі.

А вось у канцы кожнага лета наш сямейны маршрут ляжыць на возера Свіцязь. Лівіную долю часу ўнукі праводзяць у вадзе. Хто купаецца, хто вудзіць рыбу. Дзясяткі разоў збіраўся пасля водных працэдураў звязаць іх у Завосце, на радзіму Адама Міцкевіча, але ад размораных гаючай свіязянскай водой і летнім спякотай унукі не атрымліваў згоды, таму адкладаў паездку навесень.

І вось 8 лістапада, пачакаўшы, калі рассеецца ранішні туман, на аўтамабілі выехаіць ў бок Валеўкі. Паўгадзіны, і мы на беразе дзвіноснай Свіцязі. Возера на тым жа месцы, што і летам, але атмасфера зусім іншая. Замест шумлівага шматтысячнага натоўпу - усяго некалькі чалавек. Дубы-волаты, скінуўшы лісце, здаюцца больш магутнымі, азёрная вада, якую не ў стане быць закаламуціць і сотні купальшчыкаў, цяпер яшчэ больш празрыстая. Радкі аднаго з паэтычных твораў Міцкевіча, белай фарбай нанесенай на вялікі валун пры самым узбрэжжы, успрымаюцца больш узнёсля:

"Калі Наваградскі

убачыш прасторы,

Ракітнік разлапісты, нізкі

Каня супыні ля Плужынскага бору,

Каб глянучь на возера зблізу.

Па волі лёсу мне даводзілася глядзець на гэты цуд прыроды ў розныя поры года сотні, можа і тысячу разоў, бо побач, у Валеўцы, прайшлі мае школьныя гады.

Заўсёды на Свіцязі былі людзі. Рыбакі, праезджыя, экспурсанты, у тым ліку і замежныя. Калі-нікалі рабілі прыпыніак і рэйсавыя аўтобусы, даючы магчымасць пасажырам падысці да вады і дакрануцца да яе. Так і на гэты раз: маладая пара ў шлюблім уборы праводзіла, як модна зараз гаварыць, фотасесію, а непадалёку купка людзей на раскладным століку падсілкоўвалася бутэрбродамі, ды на воднай гладзі ўдалечыні кальхалася рыбацкая лодка.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Бяспрэчна, Свіцязь робіць чалавека хоць крыху лепшым. Яна міжволі і неўпрымет, як кажа мой сябар Уладзімір Хильмановіч, змушае задумацца пра сэнс нашага існавання, пра харство створанай Богам прыроды, пра тое, што ўсё некалі сыходзіць на дно і адраджаеца ў іншым абліччы. Свіцязь - гэта рэінкарнацыя, гэта сувязь з іншым светам, гэта найвышэйшая прыродная эстэтыка і пошук душэўнай гармоніі.

Вось чаму гэта возера натхнене на творчасць многіх мастакоў, пісьменнікаў, паэтаў. Адам Міцкевіч, Ян Чачот, Уладзімір Калеснік, Уладзімір Карапкевіч, Еўтушэнка, Вазнясенскі. Хіба ўсіх пералічыць?

Больш за гадзіну сын з унукам беспаспяхова вудзілі рыбу, а мы з унучкай, якая, памацаўшы ваду, перастала перажываць, што забылася купальнік, зрабілі некалькі фотаздымкаў. Засмучіла толькі тое, што ў пару нані з летам вады ў возеры значна паменшала, яна адышла ад карэннага берага яшчэ на пару метраў, утварыўшы 8-10 мяцровую паласу з чысцоткага дробнага, залацістага пяску. За летне-асенні сезон узровень свіязянскай вады панізіўся не менш, як на 20 см.

Далей курс узялі ў бок Баранавіча. Па дарозе разгарнулася дыскусія, пра колькі гадоў, калі такім тэмпамі вада будзе адступаць, у вады будзе пуста. Пасля ўнукі сказаў, што з'явіцца той старожытны горад, які па легендзе ў старожытнасці пайшло на дно возера. Праўда, са шкадаваннем прыйшлі да высновы, што гарадоў у Беларусі шмат, а такая не-паўторная прыгажосць толькі адна. Як зберагчы яе для нашчадкаў?

Пасёлак Гарадзішча, былы раённы цэнтр, аўтамабіль па ўніверсітэтам, аўтамабіль па аўтамабільным шашы, што дало магчымасць убачыць зблізу высокі груд правільнай конусападобнай формы з невялікай пляцоўкай на вяршыні. Спрабавалі падняцца наверх, але перашкодзіла высока і мокрая трава. Первад Калдычэвам, злева, пры самай шашы, мемарыял візін лагера смерці. У час Вялікай Айчыннай вайны фашысты замуцілі тут 22 тысячи нашых сучыннікаў. Схілілі галавы, хвіліну памаўчалі.

Пры ўездзе ў Калдычэва трэба павярнуць налева. Арыенцір - крама "Родны кут". Адсюль яшчэ 5 км асфальту да асноўнай мэты нашай паездкі - мемарыяльнай сядзібы. Менавіта тут, у фальварку, побач з Завосцем, у каляндную ноч 1798 года нарадзіўся і правёў дзіцячыя гады вялікі пясняр Адам Міцкевіч. Абудавана сядзіба да 200-годдзя з дня нараджэння паэта і ў верасні 1998 г. прыняла першых наведвальнікаў. Сёння музей выглядае, як тыповы шляхецкі фальварак 18 стагоддзя з усімі гаспадарчымі пабудовамі: вялікай драўлянай хатай, гумном, адрынай, свірнам, склепам, лазняй. У працівнай адрыне экспанеца барагатая калекцыя прылад сельскагаспадарчай працы, розных прыстасаванняў, якімі карысталіся

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Адам у першую чаргу стараўся быць бліжэй да кахранай, а вялізны валун у лесе даваў магчымасць беспамылкова тайна сабраца калі яго і амбэркаўці планы таемнага таварыства, не падстаўляючы пад удар сям'ю кахранай. Менавіта калі гэлага каменя маладыя студэнты-патрыёты далі клятву (присягу) быць вернымі ідэалам свабоды, спрэядліўасці і братэрства.

Аглядзеўшы гранітны валун, які з'яўляецца самым вялікім у Баранавіцкай вобласці, і не падазравае, што ён аховаеца дзяржавай, варочаецца ў Карчова і галоўнай вуліцай едзэм да агароджы Туганавіцкага парку. Падчас Першай сусветнай вайны тут праходзіла лінія фронту, доўгі час вяліся спусташальная баі, пра што сведчаць пазараставыя траншэі, акопы, вырви ад выбухаў, рэшткі дзотаў. У выніку абсалютна ўсе пабудовы сядзібы Верашчакаў былі знішчаны. Але гэта не пазбавіла прыгажосці старожытнага парку. Асаблівы настрой узік, калі мы наблізіліся да векавых ліп, пасаджаных невялікім кругам. Яны ўтварылі знакамітую альтанку, месца сустэрч Адама і Марылі, "калыські шчасці", як называў яе паэт.

Знакаміты беларускі пісьменнік Янка Брыль, з якім мой бацька, Петрыкевіч Міхail Фёдаравіч, шыра сябраўаў і неаднойч быў "экспурававодам" для яго і "спадарожнікам", які з ім прыяджалі, а гэта і украінец Максім Рыльскі, і балгары Георгій Вылчаў, і беларусы Уладзіміры Калеснік і Карапкевіч, Ян Скрыгаган і Фёдар Янкоўскі ды іншыя, хадзілі па сцежках дзяцінства і юнацтва Адама Міцкевіча, у адным з сваіх эсі піша: "Парк зрыты акопамі. Ці яны скапінай былі вільгельмаўскія салдаты, ці царскім пляваць было на Міцкевіча з яго Марыляй і з яе "альтанкай". Здзек з чужое нацыянальнае святыні, наогул, звычайнае варварства вайны?..."

Кароткі асенні дзень быў на зыходзе, туманілася, сонца, якое выглянула ў абед з-за блокаў, даўно залягнула цяжкі, нізкі, шэрый хмараў. Раптам мне прымроілася, нібы водадаль, сядзібнікі, залівілі падвалы метраў. Сюды ён трапіў з тэрыторыі Скандинавійскай паўночы ў час апошняга паазёрскага абледзянення 17-18 тысяч гадоў таму назад. Месца, дзе асёу валун, мясцовыя жыхары называюць "Кут", а камень - "Філарэтавым", бо калі яго дас тагоддзі таму назад збіраліся сядыры таемнага таварыства філаматаў (садыры наўку, 1817 г.) і філарэтаў (садыры дабрачынніці, 1820 г.), створаных студэнтамі Віленскага ўніверсітета. На летніх вакацыях Тамаш Зан, Ян Чачот, Адам Міцкевіч, Ігнат Дамейка, Юзаф Яжоўскі, Францішак Малеўскі часта прыяджалі ў сядзібу ўладараў Туганавіч - Верашчакаў, што красавалася недалёка ў цудоўным пейзажным парку, вызначалася гасцініцю і прыгожай, дабра-душай, выхаванай дачкой гаспадароў - Марыляй, якая многім падабалася. Але найбольш чыстае і гараче кахране ўзнікла ў Марылі з Адамам Міцкевічам. Таму, як толькі з'яўлялася магчымасць бываць на Наваградчыне,

закінчвалася пятая гадзіна падарожжа. Хутчай да Варончы і Райцы. Праз Мітрапольшчыну, Быковічы, Церхвічы трапляем у Цырын, дзе паварочваем налева і праз 7 км спыняемся калі белага мураванага прыгожага Варончайскага касцёла Святой Ганны, пабудову якога фундаваў і ў 1781 годзе завяршыў тагачасны ўладар Варончы, ваявода Наваградскі Юзаф Несялоўскі. У гэтым касцёле быў ахрышчаны бізкі сябар Адама Міцкевіча, паз, фалькларыст, філамат Ян Чачот. На малебны ў Варончу любілі ездзіць і Верашчакі. Не дзіва, што гэтае мястечка вабіла і Адама Міцкевіча. Побач з касцёлам - старожытныя каталіцкія могілкі з прыгожымі, величымі гранітнымі помнікамі, якія ў свой час вельмі ўзраслі Уладзі-

міра Карапкевіча, калі мой бацька знаёміў яго з роднымі мясцінамі вялікага паэта. Пазней у сваім творы "Зямля пад белымі крыламі" Карапкевіч на-піша: "Варонча - гэта вёска-музей... наводдаль - руіны дужа даўнія касцёла і могілкі з чудоўнымі помнікамі з італіянскага мармуру".

На варончайскіх могілках пахаваны бацькі Яна Чачота і сваякі Марылі Верашчакі.

Ужо амаль сцямнела, таму прыпыніўшыся перед касцёлам на некалькіх хвілін, прыспешылі ў бок Райцы. Асабліву непаўторнасць, прыгажосць і захапленні ў падарожніка выклікае серпантын шашы на выезде з Варончы. Дарога доўга вежом уеца сярод лесу з густым падлеском арэшніку, на дOLE пакрытым жоўта-тэракотовым дываном свежаапалага лісця, паступова падымаета ўгору, робічы не меш за 8-10 крутых паваротаў, што ідуць адзін за адным. Наш зямляк, вядомы фотамастак Ян Булгак, у сваіх успамінах пра ваколіцы Варончы піша: "... здавалася, прырода зрабіла ўсё, каб сабраць тут пейзажныя элементы, якія складалі адзінае цэлае, поўнае прыгажосці і гармоніі".

У дадатак да ўсяго, на адным з паваротаў мы з замілаваннем глядзелі, як дарогу даволі спакойна перабегла пара плямістых аленяў (дані-эляў).

Райцу і Валеўку мінулі без прыпынка - канчаткова сцямнела. Але сюды мы абавязкова вернемся, бо плануем паглядзець на Чамброва, на адрастураваную летам гэтага года каліці апошніх гадоў Туганавіч - Карповіч. У Чамброве калісці пазнаёміліся бацькі Адама Міцкевіча, адсюль была родам і яго хрышчоная маці Анэля Узлоўская, тут вялікі паэт бываў частым і жадным госцем. Да таго ж даследванні апошніх гадоў географії "Пана Тадэвуша" адкрылі з усёй праўдападобнасцю, што апісваючы двор у Сапліцаве, Міцкевіч не мог узяц